C/2025/772

11.2.2025.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora

Ususret zakonodavnom prijedlogu o pravednoj tranziciji i instrumentima politike EU-a koji jačaju socijalnu komponentu europskog zelenog plana

(samoinicijativno mišljenje)

(C/2025/772)

Izvjestitelj: **Dirk BERGRATH**

Savjetnici/ice:	Christiny MILLER (za izvjestitelja) Anna KWIATKIEWICZ (za Skupinu I.)
Odluka Plenarne skupštine:	15.2.2024.
Pravna osnova:	pravilo 52. stavak 2. Poslovnika
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za poljoprivredu, ruralni razvoj i okoliš
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	13.11.2024.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	5.12.2024.
Plenarno zasjedanje br.:	592
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	179/1/6

1. Zaključci i preporuke

Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO):

1.1. ističe važnost pravedne tranzicije u EU-u u skladu sa strateškim prioritetima i političkim smjernicama Europske komisije za razdoblje 2024. – 2029. Pravedna tranzicija posebno će utjecati na svijet rada i zahvatiti sektore, regije, radna mjesta i vještine (uključujući rodni i međugeneracijski aspekt i ranjive skupine), dobrobit, suradnju među državama članicama, upravljanje, poslovanje i poduzeća (posebno MSP-ove) te financiranje i ulaganja.

1.2. Naglašava potrebu za sveobuhvatnim paketom politika za svijet rada kojim bi se integrirali postojeći instrumenti na razini EU-a i kojim bi se državama članicama dalo dovoljno prostora za usvajanje odgovarajućih rješenja na nacionalnoj i regionalnoj razini. To uključuje reforme i revizije postojećeg zakonodavstva i preporuka.

1.3. Traži paket politika za pravednu tranziciju u svijetu rada na temelju predviđanja promjena i upravljanja njima, pri čemu socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje moraju biti vodeća načela ([1]).

Taj bi paket politika trebao uključivati mjere kao što su:

— provođenje mapiranja strategija i potreba za vještinama;

— uspostava i provođenje odgovarajućih programa za razvoj vještina;

— uvođenje smislenog i provedivog prava na u potpunosti plaćene sate osposobljavanja za sve radnike;

— uspostava učinkovitih sustava sudjelovanja i učinkovitog informiranja radnika i savjetovanja s njima na razini poduzeća u skladu s primjenjivim pravilima;

([1]) SL C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— uključivanje inicijative za pravednu tranziciju u provedbu europskog stupa socijalnih prava i europskog semestra;

— stvaranje snažnih poticaja za tvrtke da daju prednost usavršavanju postojećih zaposlenika kako bi se popunile praznine u vještinama; razvijanje, objavljivanje i redovito ažuriranje planova tranzicije poduzeća kojima se predviđaju promjene i razvijaju strategije za upravljanje mogućim učincima; da potiču povećane doprinose za naukovanje u skladu s nacionalnim modelima za djelomično financiranje osposobljavanja radnika na regionalnoj razini.

1.4. Preporučuje detaljni postupak mapiranja kako bi se osigurala osviještenost o izazovima i mogućnostima koje donosi tranzicija na razini EU-a i na nacionalnoj i regionalnoj razini sada i u budućnosti. Oblikovatelji politika na odgovarajućim razinama i poduzeća moraju nadograditi to znanje da bi u suradnji sa socijalnim partnerima i drugim dionicima izradili sveobuhvatne planove tranzicije i pratili napredak. Opservatorij za pravednu tranziciju koji je osnovala Europska komisija, može predvoditi mapiranje politika i najboljih praksi i pružati podršku državama članicama u pogledu podataka i praćenja.

1.5. Poziva Europsku komisiju i države članice da osiguraju odgovarajuća financijska sredstva povećanjem Fonda za pravednu tranziciju i Socijalnog fonda za klimatsku politiku, njihovim usklađivanjem s drugim fondovima EU-a kojima se doprinosi ciljevima pravedne tranzicije te jačanjem i povezivanjem drugih metoda financiranja i mobilizacije privatnog financiranja tranzicije.

2. **Uvod**

2.1. Europskim zelenim planom utvrđuje se pravno obvezujuća obveza Europske unije u pogledu smanjenja emisija za 55 % do 2030. i klimatske neutralnosti do 2050. U Komunikaciji Komisije o europskom zelenom planu navodi se da tranzicija mora biti pravedna i uključiva te da ljude mora staviti na prvo mjesto, s posebnim naglaskom na regijama, industrijskim granama i radnicima koji će se suočiti s najvećim izazovima ([2]). Jedan od prioriteta Vijeća za razdoblje 2024. – 2029. jest „raditi na ostvarenju pravedne i poštene klimatske tranzicije s ciljem održavanja globalne konkurentnosti i povećanja energetske suverenosti” ([3]).

2.2. U Komunikaciji Komisije o klimatskom cilju Europe za 2040. navodi se smanjenje neto emisija stakleničkih plinova za 90 % u odnosu na razine iz 1990. godine. EGSO podržava preporučeni cilj od 90 % do 2040. jer je on u skladu sa znanstvenim spoznajama o pravednom udjelu Europe u postizanju cilja od 1,5 stupnja, ali naglašava da je koordinirano djelovanje u svim sektorima ključno za postizanje cilja do 2040. Istodobno naglašava da je taj cilj zahtjevan i da se može postići samo ako postoje poticajne politike kojima se osiguravaju konkurentnost europskih privrednih grana i pravedna tranzicija i ako se na troškovno učinkovit način koriste sve tehnologije s nultim i niskim emisijama ugljika ([4]). Mjere preraspodjele bit će ključne za kontrolu socijalnih učinaka tako da nitko ne bude zapostavljen ([5]).

2.3. Tranzicija će donijeti nove prilike i ozbiljne izazove za poduzeća i otvaranje radnih mjesta te za radnike sa svim razinama vještina, ali će nekim regijama donijeti veće koristi nego drugima. Kohezijska politika EU-a i nacionalne mjere i dalje će imati ključnu ulogu u pružanju potpore regijama koje su najviše pogođene tranzicijom ([6]). Procjenjuje se da će tranzicija izravno utjecati na 40 % radnika u EU-u ([7]).

2.4. Istodobno, postoji rizik od odustajanja od ciljeva zelenog plana EU-a zbog sve veće negativne reakcije javnosti i političkih krugova na zelene politike zbog percepcije da je tranzicija u svom sadašnjem obliku nepoštena ([8]), ([9]) jer povećava obveze za poduzeća i doprinosi nedostatku ključnih preduvjeta za snažniji poslovni model u Europi ([10]). Ipak, istraživanja javnog mnijenja pokazuju da većina Europljana podupire pravednu zelenu tranziciju ([11]).

([2]) COM(2019) 640 final.
([3]) Novi strateški program Europskog vijeća za razdoblje 2024. – 2029.
([4]) SL C, C/2024/4667, 9.8.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj.
([5]) COM(2024) 63 final.
([6]) COM(2024) 63 final.
([7]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([8]) Novi okvir upravljanja radi očuvanja europskog zelenog plana.
([9]) Omogućivanje zelene i pravedne tranzicije.
([10]) http://antwerp-declaration.eu/.
([11]) Posebno istraživanje Eurobarometra 100.1 – Parlametar 2023.

2.5. Ključno je da ta tranzicija bude pravedna. U smjernicama za pravednu tranziciju Međunarodne organizacije rada (MOR) navodi se da se „pravednom tranzicijom na okolišno održivo gospodarstvo za sve mora dobro upravljati i ona mora doprinositi ciljevima dostojanstvenog rada za sve, socijalne uključenosti i iskorjenjivanja siromaštva” ([12]).

3. **Ograničenja postojećih instrumenata politike EU-a**

3.1. EGSO pozdravlja i prepoznaje brojne postojeće instrumente politike na europskoj razini koji se izravno ili neizravno bave pravednom tranzicijom, ali također primjećuje proturječnosti i razlike među nekim politikama.

3.2. EGSO pozdravlja Preporuku Vijeća o osiguravanju pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti, ali ističe da ta neobvezujuća preporuka državama članicama ne pruža sveobuhvatnu političku platformu koja je EU-u potrebna kako bi se nosio s učincima tranzicije ([13]). Stoga bi državama članicama trebalo pružiti potporu u njihovim nastojanjima da provedu Preporuku u skladu s nacionalnim kontekstima.

3.3. Mehanizam za pravednu tranziciju i predloženi Socijalni fond za klimatsku politiku bit će vrijedan alat za jačanje pravedne tranzicije i upravljanje njome na regionalnoj i sektorskoj razini. Međutim, ograničeni su u pogledu veličine i područja primjene, tj. odnose se na samo malen dio procesa tranzicije ([14]). Financijska sredstva iz Socijalnog fonda za klimatsku politiku i Fonda za pravednu tranziciju neće biti dovoljna za ispunjavanje ciljeva za koje su predviđena i moraju se učinkovito iskoristiti ([15]).

3.4. Kako bi se uklonili nedostaci u instrumentima EU-a za pravednu tranziciju, u okviru politike za pravednu tranziciju trebalo bi omogućiti potpunu provedbu Pariškog sporazuma ([16]), Programa Ujedinjenih naroda za održivi razvoj do 2030. ([17]) i njegovih ciljeva održivog razvoja ([18]), kao i europskog stupa socijalnih prava i dugoročne strategije za konkurentnost ([19]). U smjernicama za pravednu tranziciju ([20]) Međunarodne organizacije rada trebalo bi navesti konkretne opcije za oblikovanje, provedbu i praćenje okvira politike za pravednu tranziciju ([21]).

4. **Paket politika EU-a za pravednu tranziciju za svijet rada i popratni alati**

4.1. Pravedna tranzicija složen je proces koji utječe na velik dio društva, a samo jedan instrument politike nije dovoljan za svladavanje tog izazova. EGSO stoga poziva na procjenu nedostataka u postojećim instrumentima politike i, kad god je to potrebno, na njihovo dopunjavanje novim mjerama u cilju stvaranja usklađenog paketa politika za svijet rada. Taj bi paket trebao integrirati postojeće instrumente na razini EU-a i državama članicama dati dovoljno prostora za usvajanje odgovarajućih rješenja na nacionalnoj ili regionalnoj razini. U prijedlozima u nastavku opisuju se elementi takvog paketa politika.

4.2. Taj paket politika trebao bi obuhvatiti elemente svijeta rada u pravednoj tranziciji, vodeći pritom računa o podjeli nadležnosti utvrđenoj Ugovorima i o ulozi socijalnih partnera: sektore, regije, radna mjesta i vještine (uključujući aspekte kao što su rod, međugeneracijski odnosi i ranjive skupine), dobrobit, suradnju među državama članicama, upravljanje, poslovanje i poduzeća (s posebnim naglaskom na MSP-ovima) te financiranje i ulaganja.

([12]) Smjernice za pravednu tranziciju na okolišno održiva gospodarstva i društva za sve.
([13]) SL C 486, 21.12.2022., str. 95.
([14]) SL C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([15]) Europski zeleni plan i načelo „nitko ne smije biti zapostavljen”.
([16]) Pariški sporazum.
([17]) Program održivog razvoja do 2030.
([18]) Ciljevi održivog razvoja.
([19]) Dugoročna konkurentnost EU-a: perspektiva nakon 2030.
([20]) Smjernice za pravednu tranziciju na okolišno održiva gospodarstva i društva za sve.
([21]) SL C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

Sektori

4.3. Sektorski pristup poboljšanju kvalitete poslova i praćenju od ključne je važnosti ([22]). U europskom zelenom planu navodi se da je tranzicija potrebna u svim sektorima, u različito vrijeme i u različitoj mjeri ([23]). Ipak, sektori s višim razinama emisija stakleničkih plinova, kao što su energetski sektori koji se temelje na fosilnim gorivima poput nafte, ugljena i plina; industrija i prometa ([24]), u tranziciji će se suočiti s većim izazovima. Istodobno su potrebne inovacije kako bi se istražile opcije dekarbonizirane energije, mogućnosti skladištenja energije i hvatanja ugljika kao i druge tehnologije koje bi mogle olakšati tranziciju. Te će promjene utjecati na tvrtke koje posluju u tim sektorima, njihove radnike i regije u kojima se nalaze, kao i na konkurentnost i dostupnost hrane.

Prijedlozi:

— Komisija bi u bliskoj suradnji s državama članicama trebala koordinirati detaljno mapiranje kako bi se utvrdilo koji će strateški sektori rasti, preobraziti se ili smanjiti i postupno ukinuti. Kako bi se olakšao prelazak s jednog radnog mjesta na drugo, u tom bi mapiranju trebalo navesti odgovarajuće mjere potpore kao što su financiranje sredstvima EU-a, državna potpora, socijalna skrb, privremena socijalna potpora i inicijative za prekvalifikaciju. Mapiranje bi trebalo uključivati analizu učinaka koje će tranzicija imati na zapošljavanje i vještine u raznim zemljama, regijama i sektorima, uključujući i na podizvođače i kasnije faze u lancima vrijednosti ([25]). U skladu s preporukama iz političkih smjernica za razdoblje 2024. – 2029., mapiranjem bi trebalo istražiti i moguće negativne učinke prelijevanja tranzicije u Europi i na druge dijelove svijeta kako bi ih se ublažilo u okviru sektorskih i teritorijalnih planova tranzicije.

— Tranzicijske putove i planove prelaska s jednog radnog mjesta na drugo trebalo bi razviti u suradnji sa socijalnim partnerima i uz pomoć kolektivnog pregovaranja.

— Pri razmatranju sektorskih planova trebalo bi uzeti u obzir uzajamnost i globalne obveze, uključujući međunarodne trgovinske sporazume.

Područja

4.4. Budući da se neki sektori postupno ukidaju, područja koja se na njih oslanjaju bit će u različitim trenucima i u različitoj mjeri snažno pogođena. Pogođena područja morat će restrukturirati i diversificirati svoja gospodarstva prema novim gospodarskim aktivnostima, pripremiti radnu snagu za promjenu i buduća radna mjesta i održati socijalnu koheziju ([26]). Radnici u EU-u trebali bi imati slobodu ostanka ([27]) i pristupa lokalnim visokokvalitetnim produktivnim radnim mjestima koja doprinose razvoju i dobrobiti njihovih lokalnih zajednica, posebice ruralnih područja. Za to je potrebno stvoriti povoljno okruženje kojim se podupiru strukturne promjene u postojećim poduzećima i ulaganja i otvaranje radnih mjesta za zelenu tranziciju.

Prijedlozi:

— Europska komisija i države članice trebale bi osigurati da područja imaju lokalizirane tranzicijske putove, razvijene u suradnji s lokalnim vlastima i socijalnim partnerima na odgovarajućoj razini, kao i sektorske tranzicijske planove kojima se osiguravaju alternativne mogućnosti zapošljavanja i osposobljavanja. Države članice trebale bi podupirati inicijative pod vodstvom zajednice i osigurati opsežno savjetovanje s lokalnim stanovništvom i civilnim društvom.

Radna mjesta i vještine

4.5. U tranziciji će u nekim sektorima doći do znatnog smanjenja broja radnih mjesta, a u drugima do promjene profila radnih mjesta i zahtjeva u pogledu vještina. Politike kojima se ostvaruje cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova za 55 % do 2030. ukupno bi mogle imati pozitivan utjecaj na broj radnih mjesta ([28]). Najizraženiji proces bio bi zamjena radnih mjesta i/ili redefiniranje poslova. Taj će postupak ovisiti o nacionalnom kontekstu i polaznoj točki.

([22]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([23]) COM(2019) 640 final.
([24]) Emisije stakleničkih plinova po agregiranom sektoru, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/ghg-emissions-by-aggregated-sector-5#tab-dashboard-02.
([25]) SL C 275, 18.7.2022., str. 101..
([26]) Platforma za pravednu tranziciju.
([27]) Više od tržišta – brzina, sigurnost, solidarnost.
([28]) Europska komisija, Zajednički istraživački centar, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. *et al.*, *The future of jobs is green* (Budućnost radnih mjesta je zelena), Ured za publikacije, 2021.

Prijedlozi:

— Europska komisija i države članice trebale bi raditi na međusobnom razumijevanju i razviti smjernice za kvalitetna radna mjesta, sigurnost radnih mjesta i radne uvjete na zelenim radnim mjestima. Trebale bi olakšati razmjenu među državama članicama radi promicanja primjerâ dobre prakse i predstavljanja načina na koji se socijalna pravna stečevina EU-a provodi na nacionalnoj razini. EGSO pozdravlja namjeru Komisije da zajedno sa socijalnim partnerima izradi plan za kvalitetna radna mjesta kako je predloženo u političkim smjernicama za razdoblje 2024. – 2029. ([29]) i poziva Komisiju da razmotri prijedloge iznesene u ovom mišljenju.

— Korištenje ažuriranih podataka i predviđanja o tržištu rada i vještinama na regionalnoj, sektorskoj i profesionalnoj razini omogućuje utvrđivanje i predviđanje potreba za vještinama specifičnima za određena zanimanja i transverzalnim vještinama, kao i prilagodbu kurikuluma u skladu s tim kako bi se zadovoljile kratkoročne i dugoročne potrebe ([30]).

— Države članice trebale bi razviti i promicati strategije usavršavanja i prekvalifikacije kako bi se povećao broj odraslih koji sudjeluju u osposobljavanju za nove vještine i radna mjesta u tranziciji. Također bi trebale ažurirati kurikulume i programe strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (SOO) i poticati bliža partnerstva između dionika u području obrazovanja i osposobljavanja i MSP-ova, socijalnih poduzeća za radnu integraciju i socijalnih partnera, u skladu s nacionalnim modelom upravljanja SOO-om i praksom u tom području. Naposljetku, trebale bi uvesti ili ojačati programe potpore za naukovanje, plaćeno pripravništvo i programe praktičnog radnog iskustva sa snažnom komponentom osposobljavanja, posebno u mikropoduzećima te malim i srednjim poduzećima, uključujući ona koja doprinose klimatskim i okolišnim ciljevima i u sektorima koji se suočavaju s nedostatkom vještina. Ti bi programi trebali podlijegati praćenju i evaluaciji na nacionalnoj ili regionalnoj razini i njima bi trebalo nastojati štititi kvalitetu radnih mjesta ([31]).

— Treba pružati odgovarajuće poticaje MSP-ovima za ulaganje u usavršavanje i prekvalifikaciju i poticati kulturu cjeloživotnog učenja za poduzetnike i radnike, među ostalim uz pomoć mikrokvalifikacija.

— Poticati umrežavanje među MSP-ovima radi razmjene znanja.

— Poticati socijalni dijalog temeljen na dobrim praksama kako bi se zaposlenim osobama ili osobama koje mijenjaju posao pružila potpora za kraće ili dulje tečajeve osposobljavanja za razvoj njihovih vještina. To bi moglo biti dio novog pakta za europski socijalni dijalog predloženog za početak 2025. ([32]), ([33])

— Pravedna tranzicija trebala bi biti integrirana u nacionalne strategije za vještine, uključujući prijedloge iz Komisijina Programa vještina za Europu i ažurirane nove industrijske strategije. Partnerstva za vještine u okviru pakta za vještine također će biti važan čimbenik ([34]).

— Strategije za vještine trebale bi se pozabaviti postojećim rodnim nejednakostima i osigurati da se politikama za pravednu tranziciju aktivno poboljša rodna ravnopravnost ([35]), ([36]) Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti i učincima promjene zaposlenja ili gubitka posla na društvene skupine kojima prijeti isključenost s tržišta rada, kao što su osobe s invaliditetom, starije osobe, migranti ili dugotrajno nezaposlene osobe.

— EGSO poziva Europsku komisiju da uzme u obzir prethodno navedene točke u sljedećoj reviziji Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava.

Sustavi socijalne skrbi i socijalne zaštite

4.6. Svaku državu članicu trebalo bi potaknuti da preispita svoje sustave socijalne skrbi i socijalne zaštite kako bi se osiguralo da budu prikladni za potporu zelenoj tranziciji i da osobama zahvaćenima tranzicijom pruža najučinkovitiju potporu na putu prema održivom zaposlenju i smanjenju siromaštva i nejednakosti. Socijalna zaštita doprinosi prilagodbi klimatskim promjenama i njihovu ublažavanju, a podupire i pravednu tranziciju zaštitom prihoda, zdravlja i radnih mjesta ljudi, a može pružiti i javnu potporu tranziciji ([37]).

([29]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf.
([30]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([31]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([32]) Novi okvir za pravednu digitalnu i zelenu tranziciju.
([33]) Političke smjernice za sljedeću Europsku komisiju 2024. – 2029.
([34]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([35]) Europska komisija, Zajednički istraživački centar, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. *et al.*, *The future of jobs is green* (Budućnost radnih mjesta je zelena), Ured za publikacije, 2021.
([36]) Uzimanje u obzir rodnog aspekta u regionalnim transformacijama.
([37]) https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2024-26-universal-social-protection-climate.

Prijedlozi:

— Europska komisija trebala bi uključiti inicijative za pravednu tranziciju u provedbu europskog stupa socijalnih prava i europskog semestra. EU i njegove države članice trebali bi, u skladu s Uredbom 883/2004, jamčiti slobodu kretanja u pogledu socijalne sigurnosti kada se zaposlenici premještaju u drugu državu članicu.

— Države članice treba potaknuti da preispitaju i, po potrebi, prilagode svoje sustave socijalne skrbi i socijalne zaštite kako bi se odgovorilo na današnje socijalne, ekološke i gospodarske izazove, osigurala pravedna raspodjela troškova i koristi od zelene tranzicije i zajamčile visokokvalitetne, cjenovno pristupačne i dostupne usluge od općeg interesa. Takvi bi sustavi mogli uključivati, među ostalim, aktivne politike tržišta rada, naknade za nezaposlenost, odgovarajuću potporu osobama koje žive u siromaštvu ili kojima prijeti siromaštvo, minimalne plaće, eko-vaučere i izravnu potporu dohotku, ovisno o nacionalnom kontekstu ([38]). Nacionalna tijela trebala bi surađivati s neprofitnim organizacijama, poduzećima socijalne ekonomije i drugim pružateljima socijalnih usluga kako bi se identificirala ranjiva kućanstva i pojedinci koji pristupaju privremenim mjerama i kako bi im se pružila potpora privremenim mjerama.

— Sustavi socijalne zaštite mogu se prilagoditi kako bi se osigurala sigurnost prihoda, posebice tijekom prelaska s jednog radnog mjesta na drugo, zdravstvene usluge i usluge skrbi putem odgovarajuće socijalne infrastrukture, posebno u najpogođenijim područjima i najranjivijim društvenim skupinama, kako bi se spriječila socijalna isključenost i uklonili zdravstveni i klimatski rizici ([39]).

— Države članice trebale bi upotrebljavati ciljane i dobro osmišljene poticaje za zapošljavanje i tranziciju radi potpore mobilnosti na tržištu rada među sektorima, regijama i zemljama ([40]).

Suradnja među državama članicama

4.7. Suradnja ne predstavlja utrku prema dnu, već je osnova za podupiranje kohezije i tržišnog natjecanja u EU-u. Mnoge politike potrebne za pravedan zeleni plan utvrđene su na nacionalnoj razini i iziskivat će usklađeni trud država članica.

Prijedlozi:

— Budući da gubitak i otvaranje radnih mjesta neće biti ravnomjerno raspoređeni diljem EU-a i s obzirom na to da razna područja imaju različite prednosti u različitim tehnologijama i vještinama, treba uskladiti industrijsku i kohezijsku politiku kako bi se položaj EU-a kao globalnog gospodarskog aktera ojačao u interesu pravedne tranzicije u cijelom EU-u ([41]).

— EU bi trebao usvojiti industrijsku strategiju u skladu s ciljevima pravedne tranzicije kojom se osiguravaju jednaki uvjeti za sve. U tu bi svrhu trebalo utvrditi strateške industrije i lance vrijednosti kao i gospodarski potencijal svake regije i koordinirati njihove doprinose lancima vrijednosti na razini EU-a ([42]). ([43]) Model IPCEI (važan projekt od zajedničkog europskog interesa) mogao bi poslužiti kao početni plan ([44]).

— Kohezijska politika mora ostati važan pokretač pravedne tranzicije u regijama koje se uvelike oslanjaju na infrastrukturu koja se temelji na fosilnim gorivima. Namjenskim fondom na razini EU-a, poput predloženog europskog fonda za konkurentnost ([45]), mogu se osigurati bespovratna sredstva i zajmovi za razvoj strateških industrijskih projekata u regijama koje nemaju fiskalni kapacitet za ta ulaganja. Javna financijska potpora poput bespovratnih sredstava, zajmova i javne nabave trebala bi biti prilagođena socijalnim i ekološkim uvjetima kako bi se osiguralo da javno financiranje ovisi o napretku ([46]).

— Mora postojati posebna potpora za države članice koje nedovoljno iskorištavaju strateške instrumente financiranja EU-a u području inovacija, istraživanja i razvoja i za povećanje industrije, posebno u zemljama s fiskalnim ograničenjima.

([38]) SL C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([39]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([40]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([41]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). *A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact* (Pakt za jedinstvenu industrijsku tranziciju u Europi).
([42]) Više od tržišta – brzina, sigurnost, solidarnost.
([43]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). *A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact* (Pakt za jedinstvenu industrijsku tranziciju u Europi).
([44]) Izvješće Marija Draghija;
([45]) Političke smjernice za sljedeću Europsku komisiju 2024. – 2029.
([46]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024). *A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact* (Pakt za jedinstvenu industrijsku tranziciju u Europi).

— Na nacionalnoj razini, nacionalnim planovima koordiniranima među raznim sektorima i tržištima rada moraju se nastojati očuvati kvalitetna radna mjesta za tranziciju, a istodobno osigurati odgovarajući mehanizmi putem kojih nacionalni socijalni partneri mogu doprinositi tom procesu.

Upravljanje

4.8. Ne smije se podcijeniti upravljačka dimenzija pravedne tranzicije. Jedan instrument politike ili skup instrumenata nisu dovoljni za hvatanje u koštac sa složenim pitanjem pravedne tranzicije. Kompromise među instrumentima politike trebalo bi izbjegavati ili ublažiti ranim otkrivanjem.

Prijedlozi:

— Holistički, koordiniran i integriran pristup politike u središtu je okvira politike za pravednu tranziciju. Socijalni i civilni dijalog, koji predstavljaju društvo, i sudjelovanje lokalnih i regionalnih vlasti temelj su njezina ostvarenja ([47]).

— Treba izraditi analitičke alate i alate za praćenje kako bi se lakše osmislili sveobuhvatni paketi politika i pratila učinkovitost programa prelaska s jednog radnog mjesta na drugo (mjere prekvalifikacije i usavršavanja, naknade za prelazak na drugo radno mjesto itd.) ([48]).

— Dugoročni ekološki, gospodarski i socijalni učinci politika moraju se sustavno razmatrati na svim razinama oblikovanja politika, posebno u *ex ante* evaluacijama. Oblikovatelji politika trebali bi javnosti redovito predstavljati ishode evaluacija i postupaka predviđanja i praćenja te sa socijalnim partnerima, civilnim društvom i drugim dionicima organizirati razmjene informacija o ishodima i mogućim prilagodbama ([49]).

— Oblikovatelji politika na svim razinama trebali bi osigurati potpunu i konstruktivnu uključenost radnika na svim razinama i njihovih predstavnika kao i tvrtki u svim sektorima i svih veličina u predviđanje promjena i upravljanje procesima restrukturiranja, uključujući one povezane sa zelenom tranzicijom u svim fazama oblikovanja i provedbe politika ([50]).

— Sudjelovanje u oblikovanju politika trebalo bi osnažiti pojedince, civilno društvo, socijalne partnere i dionike i omogućiti im da doprinose osmišljavanju i provedbi relevantnih rješenja na odgovarajućim razinama. Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti traženju mišljenja predstavnika ranjivih odnosno nedovoljno zastupljenih skupina ([51]).

— Političkim pristupima mora se koordinirati oblikovanje politika na svim razinama i u svim relevantnim područjima politike, uključujući istraživanje i inovacije. Vertikalno, to znači poticanje regionalnih i lokalnih vlasti da preuzmu aktivnu ulogu u planiranju, razvoju, provedbi i praćenju politika pravedne tranzicije. Horizontalno gledano, oblikovatelji politika moraju surađivati na raznim tematskim područjima politika kako bi utvrdili nedostatke, preklapanja, kompromise i sinergiju među političkim opcijama. Utvrđivanje tih elemenata podupire se razvojem i primjenom čvrstih i transparentnih procjena učinka na zapošljavanje i socijalnih i distribucijskih (*ex ante*) procjena učinka ([52]).

Prijedlozi isključivo na razini EU-a:

— Iako su Uredba o upravljanju energetskom unijom i Europski zakon o klimi ([53]) nedavno usvojeni i ažurirani, budućim revizijama, kako je navedeno u mandatnom pismu kandidatu za povjerenika za energetiku i stanovanje, moglo bi se istražiti uključivanje ciljeva pravedne tranzicije u strukture višerazinskog upravljanja. To uključuje osiguravanje usklađenosti nacionalnih energetskih i klimatskih planova sa socijalnim i građanskim dijalogom o prioritetima pravedne tranzicije, kao i poboljšanje njihove integracije s drugim područjima politika, kao što je zajednička poljoprivredna politika ([54]).

([47]) SL C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([48]) Ključne poruke Odbora za zapošljavanje i Odbora za socijalnu zaštitu o provedbi Preporuke Vijeća o osiguravanju pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti.
([49]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([50]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([51]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([52]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([53]) Upravljanje energetskom unijom.
([54]) SL C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj;

— Opservatorij EU-a za pravednu tranziciju trebao bi pratiti postupak pravedne tranzicije EU-a, uključujući nacionalne politike i strategije koje se temelje na smjernicama na razini EU-a, primjerice u okviru europskog semestra i nacionalnih energetskih i klimatskih planova ([55]), pri čemu bi socijalni partneri i civilno društvo trebali biti uključeni u razvoj skupa pokazatelja za praćenje. Taj bi Opservatorij trebao doprinositi ažuriranim informacijama i predviđanjima o tržištu rada i vještinama kojima se utvrđuju i predviđaju potrebe za vještinama specifičnima za određena zanimanja i transverzalnim vještinama ([56]). To bi se trebalo postići redovitim razmjenama s oblikovateljima politika na nacionalnoj i regionalnoj razini.

— Da bi se omogućila horizontalna koordinacija, EGSO predlaže da se koriste laboratoriji za politike EU-a pod vodstvom Zajedničkog istraživačkog centra Europske komisije kako bi se u ranoj fazi postupka donošenja politika okupile razne glavne uprave kako bi se političkim problemima pristupalo iz međuresorne perspektive ([57]).

— Radi snažnijeg i smislenijeg uključivanja javnosti u proces osmišljavanja politika, EGSO preporučuje uspostavu tablice pokazatelja koja bi prikazivala koji su prijedlozi građana prihvaćeni i razloge u slučajevima kada oni nisu prihvaćeni.

Prijedlozi isključivo na nacionalnoj razini:

— Da bi zadovoljile potrebe pravedne tranzicije navedene u drugim odjeljcima, države članice trebale bi ojačati operativne kapacitete relevantnih javnih službi kako bi pružile učinkovite smjernice i potporu za provedbu politika pravedne tranzicije ([58]).

— Postojeće zakonodavstvo kojim se osigurava pravo na informiranje i savjetovanje treba učinkovito provesti na nacionalnoj razini.

Poslovanje i poduzeća

4.9. Poslovanje i poduzeća (s posebnim naglaskom na MSP-ovima) kao pokretači tranzicije.

Prijedlozi:

— Za promicanje poduzetništva, posebno u regijama koje se suočavaju s izazovima tranzicije i u sektorima koji promiču klimatske i ekološke ciljeve, uz posebnu pozornost usmjerenu na žensko poduzetništvo, potpora bi trebala kombinirati financijske mjere, uključujući bespovratna sredstva, zajmove ili kapital, s nefinancijskim mjerama poput osposobljavanja i savjetodavnih usluga, trebala bi biti prilagođena svakoj fazi životnog ciklusa poslovanja te biti uključiva i dostupna nedovoljno zastupljenim skupinama i skupinama u nepovoljnom položaju ([59]). Odgovarajući uvjeti za ulaganje i osnivanje poduzeća ključni su za učinkovitu potporu poduzetništvu.

— Države članice trebale bi olakšati pristup financiranju i tržištima za mikro, mala i srednja poduzeća, posebno ona koja doprinose klimatskim i ekološkim ciljevima, s posebnim naglaskom na poduzećima socijalne ekonomije, kako bi se potaknulo otvaranje kvalitetnih radnih mjesta za sve. Poseban naglasak trebao bi biti na područjima koja su najviše pogođena tranzicijom i sektorima koji podržavaju ciljeve tranzicije ([60]).

— Treba izgraditi kapacitet organizacija poslodavaca koje predstavljaju mala i srednja poduzeća kako bi one: 1) imale savjetodavnu ulogu o tome kako poslovne modele učiniti zelenijima i održivijima; 2) imale ulogu socijalnog partnera u odnosima s kreatorima politika i u socijalnom dijalogu.

— Trebalo bi poticati raznolike poslovne modele, uključujući kružne i zadružne sustave u kojima je naglasak stavljen na samoupravljanje imovinom (tzv. *steward ownership*), kako bi se povećala demokracija na radnom mjestu.

— Privatni sektor treba poticati da u svoje nastojanje da postigne dekarbonizaciju uključi strategije pravedne tranzicije, uz pravodobno i učinkovito uključivanje sindikata. Primjenom tih strategija tvrtke mogu predvidjeti učinke zelene tranzicije na svoje poslovanje i radnu snagu i utvrditi nove prilike.

([55]) Europski zeleni plan i načelo „nitko ne smije biti zapostavljen”.
([56]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([57]) Ciklus politike 2.0 za Europsku komisiju.
([58]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([59]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([60]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.

Financiranje i ulaganja

4.10. EGSO je uvjeren da su odgovarajuća ulaganja ključna za ostvarenje okvira politike za pravednu tranziciju. Usto naglašava potrebu za boljom raspodjelom i učinkovitom upotrebom dostupnih sredstava.

Prijedlozi:

— Potreban je europski plan ulaganja za zelenu tranziciju koji bi bio na razini potreba za ulaganjima procijenjenima u strategijama Komisije. Goleme potrebe za ulaganjima zahtijevaju i veću usredotočenost na javna ulaganja kako bi se tranzicija ubrzala. U tom pogledu EGSO sa zanimanjem prima na znanje predloženi europski fond za konkurentnost, koji je najavila Europska komisija.

— Ulaganja moraju biti usmjerena na područja, pojedince i ranjive društvene skupine na koje će tranzicija najviše utjecati. Ta ulaganja moraju biti produktivna i održiva.

— Treba razmotriti uvjete za osiguravanje odgovarajuće raspodjele sredstava. To bi moglo dovesti do *ex ante* primjene načela „nenanošenja bitne štete" i načela „nenanošenja štete koheziji" kao i do stvaranja i primjene načela „nenanošenja društvene štete", nakon čega bi uslijedilo *ex post* dokazivanje ispunjenih uvjeta da bi se moglo pristupiti preostalim sredstvima. Relevantni dionici mogli bi raspravljati o potrebi stvaranja načela „nenanošenja društvene štete".

— Sredstva na razini EU-a trebalo bi koordinirati kroz strateški okvir koji povezuje njihove ciljeve i pojednostavnjuje državama članicama razumijevanje opcija. Osim toga, u skladu s političkim smjernicama za povećanje financijskih sredstava za pravednu tranziciju, Fond za pravednu tranziciju i Socijalni fond za klimatsku politiku trebalo bi proširiti, države članice trebale bi poticati društveno odgovorne prakse javne nabave, među ostalim uz pomoć socijalnih kriterija za dodjelu, čime bi se stvorile prilike za osobe koje su najviše pogođene zelenom tranzicijom, uz istodobno promicanje ekoloških kriterija za dodjelu ([61]).

— Državama članicama trebat će i proračunski prostor za ulaganje u tranziciju i njezinu provedbu. Što se tiče nedavno reformiranog okvira gospodarskog upravljanja, Odbor naglašava da bi mogle biti potrebne daljnje inicijative kako bi se osigurala mobilizacija dostatnog privatnog i javnog kapitala za zelenu tranziciju i socijalnu koheziju ([62]).

— S obzirom na izazove koji proizlaze iz tranzicije države članice trebale bi procijeniti i prilagoditi sustave oporezivanja, posebno preusmjeravanjem poreznog opterećenja s rada i smanjenjem poreznog opterećenja skupina s niskim i srednjim dohotkom na druge izvore koji doprinose klimatskim i okolišnim ciljevima ([63]).

Paket politika za pravednu tranziciju u svijetu rada

4.11. EGSO poziva na pripremu europskog paketa politika za pravednu tranziciju u svijetu rada na temelju predviđanja promjena i upravljanjem njima, pri čemu socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje moraju biti vodeća načela ([64]). Taj bi paket trebao obuhvaćati relevantne prijedloge za države članice, a posebno bi trebao uključivati:

— mapiranje potreba za vještinama i strategija uz rigorozne procjene socioekonomskog učinka na nacionalnoj, sektorskoj, regionalnoj i lokalnoj razini koje bi se provodile u suradnji sa stručnjacima za vještine koji raspolažu dostatnim resursima i uz pomoć regionalnih instrumenata za praćenje i potporu kako bi se poduzećima, posebno MSP-ovima, i radnicima pružila potpora u postizanju tih ciljeva. Mapiranje bi trebali provoditi socijalni partneri i vlade na odgovarajućim razinama;

— stvaranje i provedbu odgovarajućih programa za razvoj vještina na svakoj od prethodno navedenih razina kojima bi se radnicima, mladima, nezaposlenima i drugim ranjivim skupinama (starijim osobama, osobama s invaliditetom, migrantima itd.) omogućilo da analiziraju svoje vještine i ažuriraju svoju profesionalnu orijentaciju, povećaju svoju zapošljivost i mobilnost i ostvare izvedive i poželjne profesionalne promjene;

([61]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([62]) SL C 146, 21.4.2017., str. 53., točka 1.12.
([63]) SL C 243, 27.6.2022., str. 35.
([64]) SL C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— uvođenje smislenog i provedivog prava na u potpunosti plaćene sate osposobljavanja za sve radnike, uz mjere kao što su naknade za zamjenu plaća i bez obzira na vrstu ugovora, uz posebne mogućnosti sudjelovanja za žene i ranjive skupine;

— uspostavu učinkovitih sustava sudjelovanja i učinkovitog informiranja radnika i savjetovanja s njima na razini poduzeća u skladu s primjenjivim pravilima; jačanje kolektivnog pregovaranja, posebno u novim sektorima i u skladu sa zahtjevima Direktive o minimalnoj plaći;

— uključivanje inicijativa za pravednu tranziciju u provedbu europskog stupa socijalnih prava i europskog semestra. EU i njegove države članice trebali bi, u skladu s Uredbom 883/2004, jamčiti slobodu kretanja u pogledu socijalne sigurnosti kada se zaposlenici premještaju u drugu državu članicu.

— stvaranje snažnih poticaja za tvrtke da daju prednost usavršavanju postojećih zaposlenika kako bi se popunile praznine u vještinama; razvijanje, objavljivanje i redovito ažuriranje planova tranzicije poduzeća kojima se predviđaju promjene i razvijaju strategije za upravljanje mogućim učincima; da potiču povećane doprinose za naukovanje u skladu s nacionalnim modelima za djelomično financiranje osposobljavanja radnika na regionalnoj razini;

— predviđanje, priprema i upravljanje restrukturiranjem moraju biti usklađeni s relevantnim javnim vlastima i dionicima, u skladu s njihovim kapacitetom i nadležnostima te u odgovarajućem trenutku. Time bi se trebao omogućiti prelazak s jednog radnog mjesta na drugo s naglaskom na zaštiti prava radnika da ostanu u svojoj regiji i poštovanju njihova izbora da ostanu u svojem sektoru.

Bruxelles, 5. prosinca 2024.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Oliver RÖPKE